

III-BOB.AMALIY MASHG'ULOTLARLAR

3.1 MASOFALI TA'LIM. MASOFALI O'QITISH TUSHUNCHALARI

Keyingi paytlarda masofaviy o'qitishning ijobiyligi isbotlangan. Bu borada birinchilik uchun AQSHning NTU Milliy Texnologiya Universiteti va OU — Buyuk Britaniyaning ochiq Universitetlari kurashmoqda. Aslida hozirgi paytda masofaviy o'qitish va o'qitish muassasalari soni ularning klassifikatsiyasini keltirish uchun yetarlidir. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ular davlat va nodavlat guruxlariga bo'linib, o'zlarining o'qitish xizmatini mamlakatlarning ta'lim bozorlarida harakatga keltirmoqdalar va aksincha. Biroq, bunday ko'rinishdagi o'qitishlar ko'pincha gumanitar yo'nalishdagi o'qitishlarni o'z ichiga qamrab olmoqda. Masofaviy o'qitish sistemasining korporativ sistemasi alohida sinf bo'lib, tashkilotlar va ishlab chiqarish xodimlarining malakasini oshirishga va qayta tayyorlash uchun mo'ljallangandir. Masofaviy ta'lim — bu informatsion va kommunikatsion texnologiyalar, Elektron pochta, Internet, video konferensiya, audio, video ma'lumotlar va multimedia o'quv qo'llanmalariga asoslangan o'zoqdan turib o'qitish, o'rgatish usulidir. Masalan masofadan biror yangi mavzu yoki predmet bo'yicha ma'lumotlarni viloyatlardagi ixtiyoriy o'quv yurtlariga o'zatish mumkin. Agar joylarda bu sohada mutaxassis bo'lmasa masofadan o'qitish yagona usuldir.

Zamonaviy axborot va kommunikatsiya texnologiyalari vositalarini ta'lim jarayoniga kirib kelishi an'anaviy o'qitish usullariga qo'shimcha ravishda yangi o'qitish shakli - masofaviy o'qitish yaratilishiga omil bo'ldi.

Masofaviy ta'limda talaba va o'qituvchi fazoviy bir-biridan ajralgan holda o'zaro maxsus yaratilgan o'quv kurslari, nazorat shakllari, elektron aloqa va Internetning boshqa texnologiyalari yordamida doimiy muloqotda bo'ladilar. Internet texnologiyasini qo'llashga asoslangan masofaviy o'qitish jahon axborot ta'lim tarmog'iga kirish imkonini beradi, integratsiya va o'zaro aloqa tamoyiliga ega bo'lgan muhim bir turkum yangi funktsiyalarni bajaradi.

Masofaviy o'qitish barcha ta'lim olish istagi bo'lganlarga o'z malakasini o'zluksiz oshirish imkonini yaratadi. Bunday o'qitish jarayonida talaba interaktiv rejimda mustaqil o'quv-uslubiy materiallarni o'zlashtiradi, nazoratdan o'tadi, o'qituvchining bevosita rahbarligida nazorat ishlarini bajaradi va guruhdagi boshqa «virtual o'quv guruhi» talabalari bilan muloqotda bo'ladi.

Ma'lum sabablarga ko'ra, ta'lim muassasalarining kunduzgi bo'limlarida tahsil olish imkoniyati bo'lmagan, masalan, sog'ligi taqozo etmaydigan, mutaxassisligini o'zgartirish niyati bo'lgan yoki yoshi katta, malakasini oshirish niyati bo'lgan kishilar uchun masofaviy o'qitish qulay o'qitish shakli hisoblanadi. Masofaviy

o'qitishda turli xil axborot va kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalaniladi, ya'ni har bir texnologiya maqsad va masala **III-BOB.AMALIY MASHG'ULOTLARLAR**

3.1 MASOFALI TA'LIM. MASOFALI O'QITISH TUSHUNCHALARI

Keyingi paytlarda masofaviy o'qitishning ijobiyligi isbotlangan. Bu borada

birinchilik uchun AQSHning NTU Milliy Texnologiya Universiteti va OU — Buyuk Britaniyaning ochiq Universitetlari kurashmoqda. Aslida hozirgi paytda masofaviy o'qitish va o'qitish muassasalari soni ularning klassifikatsiyasini keltirish uchun yetarlidir. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ular davlat va nodavlat guruxlariga bo'linib, o'zlarining o'qitish xizmatini mamlakatlarning ta'lim bozorlarida harakatga keltirmoqdalar va aksincha. Biroq, bunday ko'rinishdagi o'qitishlar ko'pincha gumanitar yo'nalishdagi o'qitishlarni o'z ichiga qamrab olmoqda. Masofaviy o'qitish sistemasining korporativ sistemasi alohida sinf bo'lib, tashkilotlar va ishlab chiqarish xodimlarining malakasini oshirishga va qayta tayyorlash uchun mo'ljallangandir. Masofaviy ta'lim — bu informatsion va kommunikatsion texnologiyalar, Elektron pochta, Internet, video konferensiya, audio, video ma'lumotlar va multimedia o'quv qo'llanmalariga asoslangan o'zoqdan turib o'qitish, o'rgatish usulidir. Masalan masofadan biror yangi mavzu yoki predmet bo'yicha ma'lumotlarni viloyatlardagi ixtiyoriy o'quv yurtlariga o'zlash mumkin. Agar joylarda bu sohada mutaxassis bo'lmasa masofadan o'qitish yagona usuldir.

Zamonaviy axborot va kommunikatsiya texnologiyalari vositalarini ta'lim jarayoniga kirib kelishi an'anaviy o'qitish usullariga qo'shimcha ravishda yangi o'qitish shakli - masofaviy o'qitish yaratilishiga omil bo'ldi.

Masofaviy ta'limda talaba va o'qituvchi fazoviy bir-biridan ajralgan holda o'zaro maxsus yaratilgan o'quv kurslari, nazorat shakllari, elektron aloqa va Internetning boshqa texnologiyalari yordamida doimiy muloqotda bo'ladilar. Internet texnologiyasini qo'llashga asoslangan masofaviy o'qitish jahon axborot ta'lim tarmog'iga kirish imkonini beradi, integratsiya va o'zaro aloqa tamoyiliga ega bo'lgan muhim bir turkum yangi funktsiyalarni bajaradi.

Masofaviy o'qitish barcha ta'lim olish istagi bo'lganlarga o'z malakasini o'zluksiz oshirish imkonini yaratadi. Bunday o'qitish jarayonida talaba interaktiv rejimda mustaqil o'quv-uslubiy materiallarni o'zlashtiradi, nazoratdan o'tadi, o'qituvchining bevosita rahbarligida nazorat ishlarini bajaradi va guruhdagi boshqa «virtual o'quv guruhi» talabalari bilan muloqotda bo'ladi.

Ma'lum sabablarga ko'ra, ta'lim muassasalarining kunduzgi bo'limlarida tahsil olish imkoniyati bo'lmagan, masalan, sog'ligi taqozo etmaydigan, mutaxassisligini o'zgartirish niyati bo'lgan yoki yoshi katta, malakasini oshirish niyati bo'lgan kishilar uchun masofaviy o'qitish qulay o'qitish shakli hisoblanadi.

Masofaviy

o'qitishda turli xil axborot va kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalaniladi, ya'ni har bir texnologiya maqsad va masala vositalar, virtual laboratoriya dasturiy vositalari, ma'lumot-qidiruv tizimlari,

avtomatlashtirilgan o'qitish tizimlari, elektron darsliklar, ekspertli o'qitish tizimlari, aqliy (intellektual) o'qitish tizimlari, avtomatlashtirilgan kasbiy faoliyat vositalari (ishlab chiqarish tizimlari yoki ularning o'qitish vositalari).

Kompyuter texnologiyalari asosidagi masofaviy o'qitish (MO') texnik infratuzilmaga asoslangan bo'lib, quyidagilardan iborat: kompyuter (o'quv ma'lumotini joylashtirish va namoyish qilish vositasi sifatida) va kompyuter

tarmog_i (o'quv ma'lumotidan foydalanish imkonini beruvchi vosita sifatida). Hozirgi paytda yaratilayotgan masofadan o'qitish tizimlari bir qancha tamoyillarga asoslanadi. Bu tamoyillarga quyidagilarni kiritish mumkin: o'quv materialining tarqalishi tamoyili, o'quv materialining interaktivligi tamoyili, o'quv materialining multimedaviy tasvirlanishi tamoyili, o'quv materialining o'rganuvchi shaxsiy xususiyatlariga moslashuvchanligi tamoyili va h.k. Axborot o'quv manbalarini ikki guruhga bo'lishimiz mumkin: o'rganuvchi kompyuterida mavjud bo'lgan (lokal komponentlar) va o'quv markazi kompyuterida joylashgan (tarmoq komponentlari) o'quv manbalari.

Masofaviy ta'lim texnologiyalari

Masofaviy ta'limning asosiy texnologiyalariga quyidagilarni kiritish mumkin:

INTERAKTIV texnologiyalar:

- internet masofaviy ta'lim portali;
- video va audio konferensiyalar;
- elektron pochta orqali ta'lim;
- internet orqali mustakil ta'lim olish;
- uzoqdan boshqarish tizimlari;
- onlayn simulyator va o'quv dasturlari;
- test topshirish tizimlari.

INTERAKTIV bo'lmagan texnologiyalar:

- video, audio va bosmaga chiqarilgan materiallar;
- televizion va radio ko'rsatuvlar;
- disklarda joylashgan dasturlar.

Video va audio konferensiyalar - bu Internet va boshqa telekommunikatsion aloqa kanallari yordamida ikkita, uzoqlashgan auditoriyalarni telekommunikatsion holatda bir- biri bilan bog'lab ta'lim olish yo'li. Video va audio konferensiyalar uchun katta xajmda maxsus texnika, yuqori tezlikga ega bo'lgan aloqa kanali va o'qitishni tashkil qilish uchun xizmat ko'rsatuvchi mutaxassislarni jalb etish talab etiladi.

Masofaviy o'qitish modellari

Birlamchi model. Ushbu model fakat masofaviy o'quvchilar bilan ishlash uchun yaratiladi. Ularning har bittasi virtual o'qituvchiga birlashtirilgan bo'lishadi. Konsultatsiyalar va yakuniy nazoratlarni topshirish uchun esa regional bo'limlar bo'lishi shart. Shunday o'quv kurslarda o'qituvchi va o'quvchilarga o'quv shaklini

va formasini tanlashda katta imkoniyatlar va ozodliklar beriladi. Bu modelga misol qilib Buyuk Britaniyaning Ochiq Universitetidagi (<http://www.ou.uk>) ta'limni olish mumkin.

Ikkilamchi model. Ushbu model masofaviy va kunduzgi ta'lim o'quvchilar bilan ishlash uchun yaratiladi. Ikkala guruxda bir xil o'quv dasturi va darslar jadvali, imtixonlar va ularni baxolash mezonlari mavjud. Shunday o'quv muassasalarda kunduzgi kurslarning soni masofaviylarga karagandako'p.

Ushbu masofaviy

kurslar

pedagogika va uslubiyotdagi yangi

yunalishlarni izlanishlarida qo'llaniladi. Bu modelga misol qilib Yangi Angliya va Avstraliya Universitetidagi (<http://www.une.edu.au>) ta'limni olish mumkin.

Aralashgan model. Ushbu model masofaviy va kunduzgi ta'lim turlirini integratsiyalashtirish uchun yaratiladi. O'quvchilar o'quv kursning bir qismini kunduzgi, boshqa qismini esa masofadan o'qiydi. Shu bilan birga bu ta'lim turiga virtual seminar, prezentatsiyalar va leksiya uchun ham kiradi. Bu modelga misol

qilib

Yangi

Zelandiyadagi

Massey

Universitetidagi

(<http://www.massey.ac.nz>) ta'limni olish mumkin.

Konsortsiyalar. Ushbu model ikkita universitetlarni bir biri bilan birlashtirishni talab qiladi. Ushbu muassasalardan biri o'quv kurslarni tashkil qilib ishini ta'minlash, ikkinchisi esa ularni tasdiqlab, kurslarga o'quvchilarni ta'minlaydi. Shu bilan birga bu jarayonda butun universitet emas, balki bitta kafedra yoki markaz yoki universitet o'rnida ta'lim sohasida ishlaydigan korxonalar ham qatnashishi mumkin. Ushbu modelda o'quv kurslarni doimiy ravishda nazorat qilish va muallif huquqlarini tekshirish zarur bo'ladi. Bu modelga misol qilib Kanadadagi Ochik O'quv Agentligidagi (<http://www.ola.bc.ca>) ta'limni olish mumkin.

Franchayzing. Ushbu model ikkita universitetlar bir biri bilan o'zlarini yaratgan o'quv kurslar bilan almashishadi. Masofaviy ta'lim sohasida yetakchilarni bo'lgan o'quv

muassasa bu sohada ilk qadam kuyadigan muassasaga o'zining o'quv kurslarni takdim qiladi. Ushbu modelda ikkala muassasa o'quvchilari bir xil ta'lim va diplomlar olishadi. Bu modelga misol qilib Ochik Universitet Biznes maktabi va Sharqiy Yevropa Universitetlari bilan bo'lgan hamkorligi bo'lishi mumkin.

Validatsiya. Ushbu model universitet va uning filiallari bilan bo'lgan munosabatlariga o'xshash. Bu modelda bitta universitet o'quv o'qituvchilari, diplomlarni kafolatlash, qolgan bir nechta universitetlar o'quvchilarni ta'minlaydi.

Uzoqlashgan auditoriyalar. Ushbu modelda informatsion

va

kommunikatsion imkoniyatlar keng foydalaniladi. Bitta o'quv muassasada bo'lib o'tgan

o'quv kurslar videokonferentsiyalar, radiotranslyatsiyalar va

telekommunikatsion kanallar orqali sinxron telekursatuvlar kurinishida boshqa

auditoriyalarga uzatiladi. Aralashgan model bilan farqi shundaki, bu modelda

o'quvchilar kunduzgi ta'limda qatnashmaydi. Bu modelga misol qilib AQShning

Viskonsin Universitetidagi va Xitoyning markaziy radio va televideniye

Universitetidagi ta'limni olish mumkin.

Proektlar. Ushbu model davlat yoki ilmiy izlanish maqsadidagi dasturlarni

bajarish uchun yaratiladi. Asosiy ish masofaviy ta'lim mutaxassislari va

pedagoglar to'plangan ilmiy-metodik markazga tushadi. Ushbu modelda yaratilgan

kurslar aholining katta qismiga namoyish qilinib o'z vazifasini bajargandan keyin to'xtatiladi. Bu modelga misol qilib Afrika, Osiyo va Lotin Amerikadagi rivojlanmagan mamlakatlarida o'tkazilgan qishloq hujaligi, soliqlar va ekologiya haqidagi utkazilgan har xil kurslar bo'lishi mumkin.

Mavzu bo'yicha amaliy mashg'ulotlar to'plami

1. Oliy ta'lim muassasalarida masofaviy ta'limni tashkil etish bosqichlari.
2. Texnikumlarda masofaviy ta'limni tashkil etish bosqichlari.
3. O'rta ta'lim muassasalarida masofaviy ta'limni tashkil etish bosqichlari.
4. Nazariy mashg'ulotlarni masofadan o'qitish bosqichlari.
5. Amaliy mashg'ulotlarni masofadan o'qitish bosqichlari.